

Turcja w Sandałach

10 LAT W SANDAŁACH!

[Home](#)[Relacje](#)[Forum](#)[O nas](#)[Nowości](#)[Kontakt](#)

Çatalhöyük

Wysłane przez [Iza](#) w czw., 09/06/2016 - 20:37. Ostatnia modyfikacja: czw., 09/06/2016 - 20:37

Region: [Centralna Anatolia](#)

Współrzędne GPS: [37.666401](#), [32.826698](#)

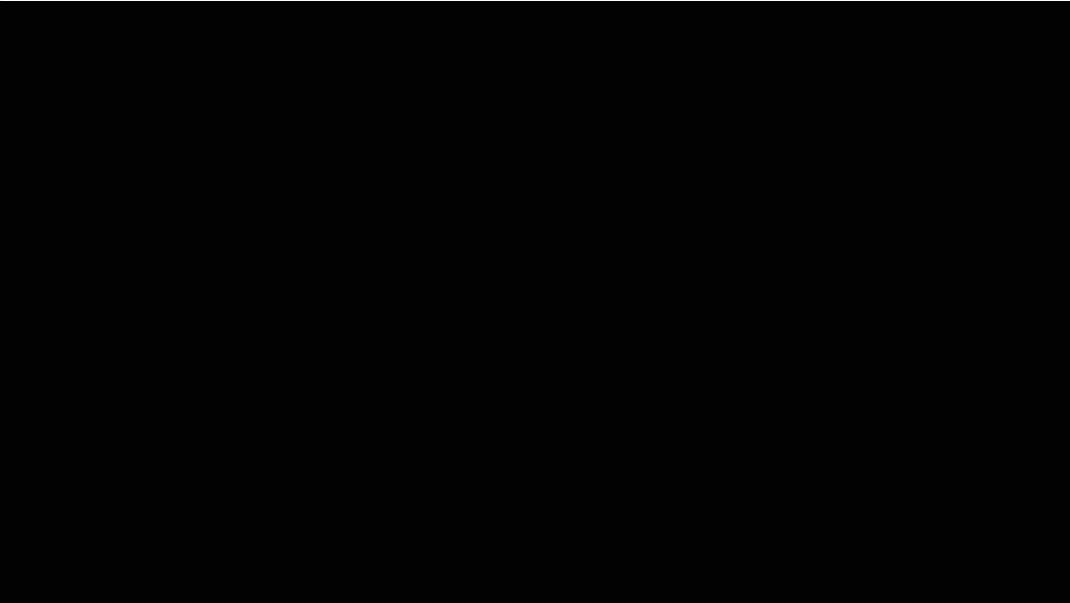
Zabytek lub zabytki: neolityczne, epoki miedzi

Do napisania o Çatalhöyük zabierałam się od dawna, ale to stanowisko archeologiczne wywołuje u mnie tak duże emocje, że obawiam się ubrać je w słowa i w suchy opis. Pierwszy raz przeczytałam o Çatalhöyük bardzo dawno temu, w książce autorstwa Margaret Oliphant *Antyczny Świat. Wielkie Cywilizacje Przeszłości*, wydanej w 1993 roku. Musiało jednak upłynąć aż 20 lat, zanim udało mi się odwiedzić to niezwykle miejsce osobiście. W 2013 roku przyszedł czas konfrontacji wyobrażeń z rzeczywistością i wreszcie mogłam spacerować po podwójnym kopcu, który skrywa ślady osady sprzed przeszło dziewięciu tysięcy lat.

Do wizyty w Çatalhöyük przygotowywałam się zresztą starannie, a swoją wiedzę o tym miejscu podbudowałam przez lekturę książki [Çatalhöyük. The Leopard's Tale](#) autorstwa obecnego kierownika tamtejszej misji archeologicznej - Iana Hoddera. Pewien cień niepokoju na wywołał natomiast w mojej świadomości opis Çatalhöyük przedstawiony w jednym z rozdziałów książki *After the Ice* Stevena Mithena. W tej pozycji Çatalhöyük odmalowane jest w mrocznych barwach, jako miejsce o przygnębiającej i wywołującej niepokój atmosferze (Mithen 2003).

W końcu, po wielu dniach podróży przez Turcję, zespół Turcji w Sandałach dotarł pod bramę wjazdową do Çatalhöyük. Piękna wiosenna pogoda przegoniła wszelkie obawy wywołane wizją Mithena i z niecierpliwością ruszyliśmy na spotkanie śladów dawnej cywilizacji. W wielu przewodnikach o Çatalhöyük pisze się jako o miejscu, w którym zasadniczo nie ma wiele do zobaczenia, ale ja pozwolę się nie zgodzić z tą opinią - stanowisko jest doskonale przygotowane na przyjęcie podróżników, również tych, którzy o Çatalhöyük niewiele przed wizytą wiedzieli. Oczywiście uprzednie przygotowanie merytoryczne jest przeze mnie gorąco rekomendowane, ale zdecydowanie nie jest konieczne, aby przeżyć w Çatalhöyük ciekawą przygodę z archeologią.

Film przedstawia wnętrze Centrum dla gości w Çatalhöyük

Zarys historii osadnictwa w Çatalhöyük

Wzgórze Çatalhöyük składa się w rzeczywistości z dwóch kopców. Słynniejszy z nich, nazywany Kopcem Wschodnim, nosi ślady osadnictwa z epoki neolitu. W dużym przybliżeniu osada w Çatalhöyük istniała na Kopcu Wschodnim od 7400 do 6000 roku p.n.e. Na kopiec składa się 18 poziomów osadnictwa: mieszkańcy osady od czasu do czasu decydowali się opuścić dawne domostwa, zasypywali je i budowali nowe domy, bezpośrednio nad starymi. Kopiec Zachodni ma późniejsze pochodzenie, gdyż odkryte na jego terenie pozostałości datowane są "zaledwie" na epokę miedzi, czyli na okres od 6000 do 5500 roku p.n.e.

Wbrew spekulacjom odkrywcy Çatalhöyük - Jamesa Melaarta - obecnie uważa się, że na terenie Çatalhöyük nie istniały żadne budynki publiczne, a cała osada składała się z domów mieszkalnych. Budynki te przylegały do siebie bezpośrednio, a mieszkańcy osady przemieszczali się po ich dachach. Wstęp do domów zapewniały otwory dachowe oraz drabiny i schody prowadzące do wnętrza pomieszczeń. Szacuje się, że w Çatalhöyük mogło mieszkać aż 10 tysięcy osób, ale liczba mieszkańców osady wahała się najczęściej w granicach od 5 do 8 tysięcy (Hodder 2011a).

Wnętrze typowego domostwa w Çatalhöyük składało się z głównego pomieszczenia, w którym znajdowały się paleniska i kominki. W tym pomieszczeniu wykonywano najważniejsze czynności gospodarskie, zasiadając na podniesionych platformach. Ściany i platformy były starannie pokryte gładzią, a następnie ozdobione malowidłami. Przedstawiały one zwierzęta, symbole falliczne i sceny polowań. Dodatkowo wnętrza domów zdobiono płaskorzeźbami. Z Çatalhöyük pochodzi również słynna figurka Siedzącej Kobiety, którą charakteryzuje uderzające podobieństwo do późniejszych przedstawień anatolijskiej bogini-matki Kybele. Figurkę tą, jak również wiele innych eksponatów z Çatalhöyük, można obecnie obejrzeć w [Muzeum Cywilizacji Anatolijskich w Ankarze](#).

Oprócz głównego pomieszczenia domy z Çatalhöyük posiadały dodatkowe, mniejsze pokoje, służące najprawdopodobniej jako spiżarnie i schowki. Wejście do nich umożliwiały niskie otwory umieszczone w ścianach głównego pokoju.

Ciekawą, aczkolwiek zapewne wstrząsającą dla wielu osób praktyką były zwyczaje związane z pochówkiem osób zmarłych. W Çatalhöyük zmarli umieszczani byli w koszach lub zawijani w maty, a następnie chowani byli na terenie osady, co więcej - we wnętrzu domów: pod podłogami, paleniskami i platformami. Istnieją dowody na późniejsze wydobywanie szczątków w celach rytualnych, przykładowo - z miejsca pochówku usuwano czaszkę, którą następnie pokrywano gliną i malowano, w celu odtworzenia wyglądu twarzy zmarłego (Hodder 2011b).

Z badań nad domami w Çatalhöyük wynika, że w osadzie nie istniał wyraźny podział na klasy społeczne, a studia przeprowadzone nad znalezionymi szczątkami ludzkimi wykazały małe zróżnicowanie społeczne ze względu na płeć: przykładowo zarówno kobiety, jak i mężczyźni byli równie dobrze odżywieni.

Gospodarka Çatalhöyük upierała się zarówno na rolnictwie i hodowli, jak i myślistwie oraz zbieractwie. W okolicy Çatalhöyük uprawiano pszenicę i jęczmień oraz groch. Z pobliskich zagajników pozyskiwano migdały, pistacje i różne gatunki owoców. Oprócz udomowionych owiec istnieją ślady wskazujące na początki hodowli bydła. Głównymi gałęziami rzemiosła w Çatalhöyük było garncarstwo oraz produkcja narzędzi z obsydianu. Obsydianowe przedmioty stanowiły również przedmiot handlu wymiennego: pozyskiwano za nie muszle z wybrzeża śródziemnomorskiego oraz krzemień z terenów Syrii (Oliphant 1993).

Historia prac archeologicznych w Çatalhöyük

O Çatalhöyük często pisze się, że zostało "odkryte" w 1952 roku przez brytyjskiego archeologa Jamesa Melaarta. Jednakże istnienie tego kopca nie było wcześniej tajemnicą dla ludności miejscowej, która nadała mu nazwę oznaczającą "Wzgórze Widelca". Nazwa ta najprawdopodobniej wywodzi się z faktu, że droga wiodąca do Çatalhöyük z miasta Çumra rozchodzi się na kopcu w trzech kierunkach.

Świat naukowy dowiedział się o Çatalhöyük w 1952 roku, kiedy to James Melaart i David French przeprowadzali rekonesans na Równinie Anatolijskiej. Ich uwagę przyciągnął wówczas charakterystyczny kopiec, górujące nad równinnymi terenami w okolicach [Konyi](#). Jednakże systematyczne badania Çatalhöyük rozpoczęły się dopiero w 1958 roku, kiedy to Melaart i jego współpracownicy odkryli na terenie Çatalhöyük fragmenty budynków z wypalanej na słońcu cegły, a w ich wnętrzach - ceramikę z okresu neolitycznego (Hodder 2011b).

Od 1961 do 1965 roku Melaart kierował pracami zespołu archeologów w Çatalhöyük. Skupiono się wówczas na terenie Kopca Wschodniego, chociaż wykonano również dwa wykopy na obszarze Kopca Zachodniego. Prace zespołu Melaarta charakteryzowały się rozległością i szybkim tempem, ale zostały niespodziewanie przerwane w 1965 roku z powodu skandalu, w wyniku którego Melaart został oskarżony o nielegalne wywożenie eksponatów z terenu Turcji i, w efekcie, wyrzucony z kraju.

Przez blisko 30 lat stanowisko Çatalhöyük stało opuszczone. Dopiero w 1993 roku prace na jego terenie zostały wznowione przez międzynarodowy zespół badawczy pod kierownictwem kolejnego Brytyjczyka - Iana Hoddera. Jego podejście badawcze różni się znacząco od stylu Melaarta: zamiast prowadzenia prac na jak największym obszarze, zespół Hoddera skupia się na dogłębnym zbadaniu stosunkowo niewielkich odkrytych fragmentów Çatalhöyük przy wykorzystaniu najnowszych osiągnięć technologicznych.

Warto w tym miejscu wspomnieć, że w pracach na terenie Çatalhöyük od 2001 roku bierze udział zespół polskich archeologów z Instytutu Prahistorii Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu oraz z Instytut Archeologii Uniwersytetu Gdańskiego. Zespołem tym, znanym na arenie międzynarodowej jako "Team Poznań" kierują profesor Arkadiusz Marciniak oraz profesor Lech Czerniak. W 2013 roku świat obiegła wiadomość o sensacyjnym odkryciu dokonanym przez polski zespół w Çatalhöyük - archeologom udało się znaleźć największą dotąd znaną na obszarze Bliskiego Wschodu ilość zboża w doskonałym stanie zachowania z okresu neolitu (Zdziebłowski 2014).

Oddaję teraz głos pani Aleksandrze Neumann, która w 2013 roku uczestniczyła w pracach zespołu Team Poznań, w ramach praktyk studenckich. Zgodziła się ona na udzielenie portalowi Turcja w Sandałach paru informacji na temat prowadzonych w Çatalhöyük badań:

Wykopiska są prowadzone na dwóch wzgórzach, na wschodnim, bardziej znanym, prace rozpoczynają się w czerwcu i kończą w sierpniu. Na zachodnim pracuje się mniej więcej od sierpnia do września/października (kwestia wygody i "rotacji" ludzi). To był mój pierwszy sezon tam (byłam w ramach praktyk studenckich) i przyznam, że nie bez powodu mówi się, że to jedno z najlepiej badanych stanowisk na świecie. Pod względem metodologicznym Çatal stoi na bardzo wysokim poziomie. Pracują tam ludzie wyspecjalizowani w swoich dziedzinach - od antropologów, archeozoologów, poprzez paleobotaników, ceramologów, specjalistów od narzędzi kamiennych, kończąc na archeomalakologach (którzy zajmują się muszlami mięczaków) i wielu innych. Dokumentacja jaką się przeprowadza jest bardzo szczegółowa, wszystko, co znajdą archeolodzy, badane jest przez konkretnych specjalistów. Oprócz tego wszystko jest udokumentowane rysunkowo, fotograficznie oraz robione są modele 3D odsłoniętych budynków za pomocą specjalnych programów i skanowania laserowego.

Ekipy tam pracujące pochodzą z różnych krajów. W tym roku byli to Amerykanie, Turcy, Szwedzi, Włosi, Brytyjczycy, Serbowie, było też kilka osób z Francji, Grecji czy Hiszpanii. Polacy mają swoje stałe miejsce w tym zespole od 2003 roku. Jest to tak zwany Team Poznań z Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, pod kierownictwem prof. Arkadiusza Marciniaka oraz Uniwersytet Gdański. Sama praca tam jest niesamowicie ciekawa i wciągająca, można nauczyć się bardzo dużo i poznać przesympatycznych ludzi.

Na początku 2014 roku ukazała się ponadto bardzo ciekawa praca [*Identifying the Volcanic Eruption Depicted in a Neolithic Painting at Çatalhöyük, Central Anatolia, Turkey*](#) opisująca badania nad jednym z neolitycznych malowideł w Çatalhöyük. Autorzy artykułu dowodzą, że w istocie malowidło to stanowi najstarszą na świecie znaną nam mapę (Schmitt 2014).

Znaczenie Çatalhöyük

Do połowy XX wieku w środowisku naukowym dominowało przekonanie o wyjątkowym znaczeniu terenów znanych jako Żyzny Półksiężyc, obejmujących obszar ciągnący się od Egiptu przez Palestynę i Syrię po Mezopotamię. Uważano, że to na tym obszarze powstawały pierwsze osady rolnicze i udomowiono pierwsze owce i kozy. Tereny te nie obejmowały obszaru Anatolii, ponieważ uważano, że z powodu niezwykle niskich temperatur w porze zimowej obszar ten nie mógł być zamieszkały przez pierwszych rolników. Dopiero wykopaliska w Çatalhöyük zrewolucjonizowały te przekonania, ponieważ wykazały istnienie ogromnej neolitycznej osady poza domniemaną kolebką cywilizacji na Bliskim Wschodzie.

Obecnie wiadomo, że Çatalhöyük nie jest wyjątkiem, ale stanowi część rozległej sieci osad neolitycznych na terenie Anatolii. Według przeprowadzonych datowań, okazało się osadą stosunkowo młodą: na terenie wschodniej i centralnej Azji Mniejszej znaleziono wiele osad starszych (m. in. Aşıklı Höyük, Pınarbaşı czy też Boncuklu). Co więcej, nie było również osadą wyjątkowo dużą - zarówno na terenie Anatolii, jak i Lewantu znaleziono ośrodki zamieszkałe przez większą populację (Hodder 2011a).

Jednakże najnowsze badania archeologiczne nie umniejszają znaczenia Çatalhöyük. Jego odkrycie na zawsze zmieniło sposób myślenia o pierwszych miastach w historii ludzkości, zaprzeczając unikalności obszarów Lewantu. Bogactwo i rozległość stanowiska w Çatalhöyük stanowią bezcenny zasób, pozwalający na bardziej dogłębne zrozumienie stylu życia w neolitycznej osadzie rolniczej. Ponadto znalezione na ścianach budynków w Çatalhöyük malowidła stanowią niezrównane źródło wiedzy o sztuce tego okresu dziejów ludzkości (Mithen 2003).

Pomimo trwających przez wiele lat prac archeologicznych zaledwie 5% terenu osady zostało dotychczas odsłonięte przez badaczy (Hodder 2011b). Oznacza to, że spacerując po kopcu Çatalhöyük chodzi się po tysiącach jeszcze nieodkopanych domów, które być może kryją w sobie przełomowe informacje i fascynujące tajemnice.

Z uwagi na ogromne znaczenie historyczne Çatalhöyük zostało w 2012 roku wpisane na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO. Z uzasadnienia tej decyzji można dowiedzieć się, że Çatalhöyük stanowi unikalne świadectwo tego momentu dziejów, kiedy to powstawały pierwsze osady rolnicze w [centralnej Anatolii](#), które następnie przekształcały się w centra miejskie, oparte na zasadach egalitarnych (UNESCO 2012).

Catalhöyük

Doğu Höyük / East Mound

Batı Höyük / West Mound

- Taşadeller / Tablets
- Karlıyay Nüfus / Working Tool
- Seyir Alanı / Viewing Area
- Boncel Ev / Queen's House
- Kafe / Cafe
- Dönüşel Ev / Replicas House
- Ziyaretçi Merkezi / Visitor's Centre
- Ram Ev / Dig House
- Kazıcı Korumak / North Shelter
- En Yüksek Nokta / Highest Point
- Eski Ordu Kazılarında Bulunan / Ancient Excavations
- Görme Korumak / South Shelter
- Halkın Eski Zamanları / Old Times
- Yeni Spor Alanı / New Sports Field
- Batı Höyük / West Mound
- "Tuzluklu" / Salt Pans

Wyznaczona trasa zwiedzania Çatalhöyük prowadzi po terenie Kopca Wschodniego. Po lewej stronie od bramy wejściowej znajduje się replika domostwa neolitycznego. Dom ten powstał w 1999 roku, przy wykorzystaniu materiałów budowlanych dostępnych prehistorycznym mieszkańcom osady. W 2001 roku wewnątrz domu zyskało dodatkowe wyposażenie. Celem istnienia tego Domu Eksperymentalnego jest przetestowanie teorii dotyczących różnych aspektów życia codziennego w epoce neolitu. Dodatkowo budynek stanowi dużą atrakcję dla zwiedzających, którzy mogą w łatwy sposób wyobrazić sobie, jak wyglądało życie w Çatalhöyük.

Za odtworzonym domem stoi budynek mieszczący Centrum dla Gości. Pomieszczenie to służy przybliżeniu fenomenu Çatalhöyük odwiedzającym to miejsce turystom i wycieczkom szkolnym. Znajduje się w nim wiele kolorowych tablic informacyjnych i zdjęć z prac wykopaliskowych. Na ścianach Centrum wymalowanych zostało kilka motywów ozdobnych oraz reliefów, będących kopiami wzorów znalezionych w domach z Çatalhöyük.

Niestety wystawione w gablotach przedmioty są jedynie replikami oryginalnych znalezisk. Aby zobaczyć najważniejsze przedmioty z epoki

neolitu, wydobyte na terenie Çatalhöyük, należy udać się do [Muzeum Cywilizacji Anatolijskich w Ankarze](#) oraz do Muzeum Archeologicznego w [Konyi](#).

Od Centrum ścieżka prowadzi pod górę, aż do tzw. Wiaty Północnej czyli nowoczesnej konstrukcji zbudowanej w 2008 roku, chroniącej stanowisko przed wpływem czynników zewnętrznych. We wnętrzu można oglądać pozostałości kilku odkopanych budynków sprzed 8800 lat. Widoczne są ich podłogi i fragmenty ścian oraz paleniska, komory grobowe i dekoracje ściennie. Zwiedzanie jest znacznie ciekawsze, jeżeli przeczyta się znakomite tablice informacyjne, wyjaśniające znaczenie oglądanych struktur.

Za Wiatą Północną trasa zwiedzania przechodzi przez najwyższy punkt wzgórza i schodzi do tzw. Wiaty Południowej z 2003 roku, mijając po drodze teren dawnych wykopalisk. We wnętrzu Wiaty Południowej znajduje się taras widokowy, z którego można oglądać wykop wykonany przez archeologów w 1999 roku. Głęboki wykop odkrył pozostałości domów mieszkalnych. Na ścianie jednego z nich znaleziono

słynne malowidło przedstawiające wulkan, które zostało ostatnio uznane za najstarszą znaną mapę w dziejach ludzkości.

W drodze powrotnej mija się pagórek, który jest w istocie wysypiskiem ziemi pochodzącej z wykopalisk prowadzonych w latach 60-tych XX wieku, a następnie dochodzi do bramy wejściowej.

Teren Kopca Zachodniego nie jest udostępniany zwiedzającym.

Informacje praktyczne

Stanowisko archeologiczne Çatalhöyük jest otwarte dla zwiedzających przez cały rok, w godzinach od 8:00 do 17:00. W okresie, kiedy nie są prowadzone badania archeologiczne, na miejscu dyżuruje strażnik, który oprowadza zwiedzających po terenie Çatalhöyük.

Wstęp do Çatalhöyük jest bezpłatny. Na miejscu jest możliwość nabycia niewielkiej broszurki stanowiącej przewodnik po stanowisku, w cenie 5 TL. Podczas spaceru po Çatalhöyük należy trzymać się wytyczonych ścieżek. Dozwolone jest fotografowanie stanowiska.

Bibliografia

1. Hodder, Ian, 2011a, *Çatalhöyük: A Prehistoric Settlement on the Konya Plain*, w: Steadman, Sharon R., Gregory McMahon (red.), *The Oxford Handbook of Ancient Anatolia*, Oksford
2. Hodder, Ian, 2011b, *Çatalhöyük. The Leopard's Tale*, Londyn
3. Mithen, Steven, 2003, *After the Ice. A Global Human History 20,000-5000 BC*, Londyn
4. Oliphant, Margaret, 1993, *Antyczny Świat. Wielkie Cywilizacje Przeszłości*, Warszawa
5. Sagona, Antonio, Paul Zimansky, 2010, *Ancient Turkey*, Londyn
6. Schmitt, Axel K., et all., 2014, *Identifying the Volcanic Eruption Depicted in a Neolithic Painting at Çatalhöyük, Central Anatolia, Turkey*, PLoS ONE 9(1): e84711
7. UNESCO, 2012, *Neolithic Site of Çatalhöyük*
8. Zdziebłowski, Szymon, 2014, *Pomieszczenie na zboże sprzed ponad 8 tys. lat odkryli Polacy w Turcji*, Nauka w Polsce, 10.01.2014

Projekt badawczy w Çatalhöyük posiada [oficjalną stronę internetową](#), na której można śledzić najnowsze doniesienia z terenu wykopalisk.

Dojazd:

Samochodem: z Konyi należy jechać drogą nr 715 w kierunku na miasto Karaman. Około 60 km na południe od Konyi, w miejscowości Içeriçumra, trzeba skręcić na wschód do miasta Çumra oddalonego od skrzyżowania o 12 km. W Çumra rozmieszczono wiele nowych kierunkowskazów prowadzących w kierunku Çatalhöyük. Odległość z centrum Çumra do Çatalhöyük wynosi około 20 km w kierunku północno-wschodnim. Samochód należy zostawić na parkingu przed bramą prowadzącą na teren Çatalhöyük.

Transportem publicznym: z [Konyi](#) kursuje codziennie kilka dolmuszy do miejscowości Karkın. Należy wysiąść wcześniej, we wsi Küçükköy, a następnie na piechotę pokonać odcinek 1 km, dzielący wieś od stanowiska Çatalhöyük.

Taksówką: koszt wycieczki taksówką z [Konyi](#) do Çatalhöyük, z wliczonym czasem na zwiedzanie, nie powinien przekroczyć 100 TL.

Powiązane artykuły:

- [Çatalhöyük - galeria zdjęć](#)
- [Çatalhöyük. The Leopard's Tale](#)
- [After the Ice](#)
- [Konya](#)

Powiązane relacje:

[Wyprawa TwS 2013 - dzienniki z podróży \(część 5\)](#)
[zaloguj się](#) albo [zarejestruj](#) aby dodać komentarz

Szukaj

Logowanie

Nazwa użytkownika *

Hasło *

- [Utwórz nowe konto](#)

- [Poproś o nowe hasło](#)

Spis treści

- [Ostatnio dodane](#)
- [Podstawy](#)
- [Geografia](#)
- [Historia i polityka](#)
- [Kuchnia](#)
- [Kultura](#)
- [Pogoda](#)
- [Transport](#)
- [Wyprawy](#)
- [Zabytki](#)
- [Zakupy](#)
- [Zdrowie](#)
- [O portalu](#)
- [Do herbaty](#)
- [Feline-tony](#)

Aktywne wątki na forum

- [Grecja w Turcji](#)
- [Samochodem do Turcji jako współwłaściciel](#)
- [Jak zostaje się przewodnikiem turystycznym w Turcji?](#)
- [Ciekawostki o Turcji](#)
- [Wymiana Młodzieży w Turcji - Erasmus+](#)

[Więcej](#)

Nasze książki

Wydawnictwo ASLAN

Pogoda

[Alanya](#)

Czyste niebo

29 °C

İzmir

Pogodnie

33 °C

Kayseri

Czyste niebo

30 °C

Stambuł

Pogodnie

29 °C

Van

Czyste niebo

29 °C

Zostań fanem TwS

Turcja w Sandałach

facebook

Name:
Turcja w Sandałach

Fans:
5359

Kto przegląda

W tej chwili jest 0 użytkowników na stronie.

